

УДК 327.(05)

Карина РОГУЛЯ, асп.
ORCID ID: 0009-0005-9644-1664
e-mail: rogulya96@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ПОЛІТИКА ІЗРАЇЛЮ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: РІК НЕЙТРАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Вступ. Українсько-ізраїльські відносини зазнали значних структурних змін після початку повномасштабного вторгнення росії (рф, москва, кремль – тут і далі збережено орфографію автора) в Україну 24 лютого 2022 р. Довоєнна позитивна динаміка двостороннього порядку денного змінилася нейтральними словами підтримки з боку ізраїльського уряду та практичною відстороненістю від війни. За півтора роки збройної агресії рф уряд в Ізраїлі змінювався тричі, однак нейтральну позицію щодо війни росії проти України зберігав кожен із них, хоч і з певними відмінностями.

Методи. У ході дослідження були використані такі методи: аналітичний, метод історичного аналізу, узагальнення, синтезу. Автор у роботі спирався на принцип об'єктивізму.

Результати. Визначено концептуальні засади зовнішньополітичної позиції прем'єр-міністрів Держави Ізраїль – Нафталі Беннетта, Яіра Лапіда та Беньяміна Нетаньягу – щодо України в контексті повномасштабної війни росії та досліджено основні напрями допомоги від Ізраїлю. Оцінено політичну діяльність кожного прем'єр-міністра, внутрішнє середовище та національні інтереси Держави Ізраїль з позиції ухвалення рішень на користь України. Проаналізовано геополітичні причини ізраїльського нейтралітету щодо російської війни проти України.

Висновки. З огляду на оцінку геополітичного середовища на Близькому Сході зроблено висновок, що безпекова ситуація та ширша регіональна політика на Близькому Сході є основним чинником пасивності Держави Ізраїль у контексті надання допомоги Україні. Основну увагу зосереджено на публічній реакції, практичних кроках і застереженнях ізраїльського уряду щодо підтримки України, що свідчить про нейтральну позицію щодо України під час широкомасштабної збройної агресії рф, а також визначено геополітичні пріоритети Держави Ізраїль у контексті регіональної співпраці з росією та збереження балансу сил у регіоні.

Ключові слова: ізраїльсько-українські відносини, повномасштабна війна росії проти України, близькосхідний нейтралітет, геополітичні інтереси, червоні лінії.

Вступ

Початок російського повномасштабного вторгнення на територію України у лютому 2022 р. ознаменував значний геополітичний зсув, що вплинув на глобальну політику та позиції регіональних гравців. У контексті динаміки глобального виміру міжнародних відносин позиція Ізраїлю та його політична відповідь на російську війну викликають значний інтерес. Історично Ізраїль підтримував складні відносини як з росією, так і з Україною, збалансовуючи свої стратегічні та дипломатичні інтереси. Воєнні дії росії на території України не лише привернули міжнародну увагу та реакцію, значна частина якої вилилася в підтримку України на різних рівнях і засудження дій росії, а й поставили такі країни як Ізраїль у дипломатично чутливе становище, вимагаючи тонкого підходу до його зовнішньої політики та регіонального балансу сил і допомоги Україні та забезпечення прозахідної позиції.

Мета дослідження – проаналізувати та зрозуміти природу політики Ізраїлю протягом першого року російської війни проти України. У статті досліджується, як Ізраїль врегулював свої дипломатичні відносини з обома країнами та балансував між регіональною політикою та західною коаліцією, зберігаючи свій міжнародний авторитет. Крім того, у дослідженні позначено обсяг і характер гуманітарної допомоги Ізраїлю Україні та його спроби стати посередником або вплинути на конфлікт, що були на перших етапах.

Методи

У дослідженні використано змішаний підхід, що поєднує якісний і кількісний аналіз. Збір даних передбачав комплексний аналіз дипломатичних повідомлень, офіційних заяв і програмних документів ізраїльського уряду. Крім того, зібрано кількісні дані про гуманітарну допомогу, яку Ізраїль надає Україні. Дослідження також містило аналіз міжнародної реакції на політику Ізраїлю,

використовуючи джерела зі світових ЗМІ та звіти міжнародних організацій.

Результати

Глибокий аналіз ізраїльської позиції та практичної допомоги Україні свідчить, що Ізраїль зайняв обережно нейтральну позицію в конфлікті. Незважаючи на дипломатичні виклики, Ізраїль успішно збалансував свої відносини з росією та Україною, уникаючи прямого втручання в конфлікт. Дослідження показує, що Ізраїль надав гуманітарну допомогу Україні, водночас ретельно керуючись проблемами безпеки, пов'язаними з військовою присутністю росії в Сирії. Крім того, дипломатичні зусилля Ізраїлю на певному етапі були спрямовані на посередництво, насамперед через його делікатну позицію та складність конфлікту.

30 років політичних відносин, що мають історичне коріння. Україну й Ізраїль пов'язують більш ніж тридцятирічні відносини в дипломатичній, політичній та економічній сферах, а надто зважаючи на те, що обидві держави є відносно молодими. Культурно-релігійні й історичні зв'язки між ними набагато міцніші й глибші та тривають не одне століття. Україна стала Батьківщиною багатьох релігійних, культурних і політичних діячів єврейського походження. Упродовж століть тут існувала єврейська громада, а під час Другої світової війни проживала одна з найбільших у Європі єврейських спільнот. Особливої уваги варта релігія як вимір ізраїльсько-українських відносин. Зародження хасидського руху саме в Україні, а також місце поховання цадика Нахмана в Умані Черкаської обл., куди щорічно з'їжджаються тисячі паломників-хасидів, аби помолитися на могилі свого духовного лідера, є тією особливістю, що робить двосторонні відносини тіснішими. З іншого боку, місцем паломництва українських християн є саме Єрусалим, де, згідно зі Святим Письмом, жив і був розп'ятий Ісус Христос.

Після розпаду Радянського Союзу посилювалися контакти між людьми двох країн, адже було кілька хвиль еміграції українського єврейства. Цей міжлюдський ресурс досі є основою відносин між Україною й Ізраїлем, навіть попри вагання в політичній площині. Точкою відліку для офіційних відносин між державами вважають 26 грудня 1991 р., коли між ними було встановлено дипломатичні відносини.

Окремою сторінкою цих взаємозв'язків стали трагічні наслідки діяльності авторитарних і тоталітарних режимів на території України стосовно як євреїв, так і українців. Питання Голокосту та Голодомору є чи не найважливішим концептом політичного порядку денного, адже політика пам'яті важлива для обох країн. Спектр двосторонніх взаємин значно розширився за останні п'ять років. Політичні й економічні відносини вийшли на якісно новий рівень, а співпраця отримала значний потенціал.

Далекі близькі партнери з великими задатками відносин. Для України Ізраїль є особливим партнером із погляду регіональної політики. Оскільки Україна як молода держава відкриває для себе економічні й політичні можливості Близькосхідного регіону, відносини з Ізраїлем є хорошим початком. До того ж Ізраїль став для України прикладом держави, що досягла значних успіхів у різних сферах, попри постійний конфлікт, який не вщухає з моменту проголошення незалежності Держави Ізраїль.

Партнерство країн завжди було взаємовигідним – для Ізраїлю Україна була цінним (потенційним) союзником, а останнім часом стала доволі інвестиційно привабливою. Для України ж Ізраїль – провідник на близькосхідному напрямку та джерело високих стандартів і новітніх технологій. Однією з найважливіших угод у сфері двосторонніх відносин є Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль про відмову від візових вимог для осіб, які користуються паспортами громадянина або службовими паспортами України та Держави Ізраїль, яку було підписано 21 липня 2010 р. (набрала чинності для України 9 лютого 2011 р.). Політичний спектр двосторонніх відносин держав вийшов за межі підтримання одна одної на міжнародній арені після подій 2013–2014 рр. Україна почала заповнювати регіональні прогалини та якісніше будувати зовнішню політику поза євроатлантичним регіоном.

З огляду на це відносини з Ізраїлем отримали ковток свіжого повітря, і політичний діалог інтенсифікували. За цей період провели низку офіційних і робочих візитів на рівні глав держав, урядів і міністрів закордонних справ, а також чимало телефонних розмов. Підписали й дві важливі угоди. Першою з них була Угода між Кабінетом Міністрів України й Урядом Держави Ізраїль про тимчасове працевлаштування українських працівників в окремих галузях на ринку праці Держави Ізраїль, підписана 7 червня 2016 р., що дала змогу 20 тис. будівельників з України легально працювати в Ізраїлі. Натепер це єдина країна, з якою укладено такий договір. Друга угода є відомішою та більш значущою. Це Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль, яку було підписано 21 січня 2019 р. Вона створила правові підстави для лібералізації ринків промислових і сільськогосподарських товарів сторін. Протягом року підписали й низку меморандумів і договірних актів, які регулюють відносини між Україною й Ізраїлем не лише в економічній, а й у культурно-гуманітарній, спортивній та освітній площинах.

23–24 січня 2020 р. Президент України Володимир Зеленський перебував в Ізраїлі з робочим візитом, під

час якого взяв участь у заходах, приурочених до 75-ї річниці звільнення концтабору "Аушвіц". Факт участі Президента України в цих подіях доводить важливість політики пам'яті у двосторонніх відносинах. Іншим позитивним моментом для розвитку та поглиблення взаємин між державами став візит 5–6 жовтня 2021 р. Президента Ізраїлю Іцхака Герцога до України. Показово, що саме до Києва він здійснив перший державний візит як Глава Держави Ізраїль.

Окрім доволі символічних запевнень про підтримку територіальної цілісності та суверенітету України з боку Ізраїлю, сторони обговорили безпекові виклики на Близькому Сході та на Сході України, що засвідчило високий взаємний інтерес країн до регіональної проблематики. Економічні відносини, наука й інновації, а також посилення інвестиційної співпраці стали окремою темою дискусії, наслідком якої став четвертий міжнародний Українсько-ізраїльський інноваційний саміт, присвячений 30-річчю відносин між Україною й Ізраїлем.

Близькосхідний нейтралітет Нафталі Беннетта. За понад 500 днів російської повномасштабної війни на території України уряд Держави Ізраїль змінювався трічі. Проте чи стала іншою риторика ізраїльського уряду – питання є відкритим. Українсько-ізраїльські відносини мали доволі позитивну динаміку перед повномасштабним вторгненням росії в Україну 24 лютого 2022 р. Про це свідчить низка угод і меморандумів, зокрема Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України й Урядом Держави Ізраїль, яку було підписано 21 січня 2019 р., двосторонні візити на рівні глав держав, міжлюдські, культурні та релігійні взаємини (Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль, 2019). Обидві країни вбачали значні перспективи в розвитку та поглибленні двосторонньої співпраці. Україна розглядала Ізраїль як важливого регіонального партнера з позиції розширення географії своєї економічної та політичної присутності на Близькому Сході. Ізраїль, зі свого боку, бачив в Україні цінного союзника та потенціал для ізраїльських інвестицій, зокрема у сфері інформаційних та комп'ютерних технологій (Рогуля, 2022). Аналізуючи українсько-ізраїльські відносини в контексті взаємодії після початку російської війни проти України, водночас слід урахувати не менш вагомий чинник, який є основою зовнішньої політики Ізраїлю – ситуацію на Близькому Сході та безпекові виклики для Держави Ізраїль у регіоні. А отже, будь-яке рішення про допомогу Україні залежало від безпекових ризиків для Ізраїлю з позиції російської присутності на Близькому Сході.

Як й інші партнери України, Ізраїль виступив із заявою, де йшлося про те, що російська атака на Україну – це порушення світового порядку, яку Ізраїль засуджує, а також про готовність надати гуманітарну допомогу громадянам України (Заява Міністерства закордонних справ Держави Ізраїль, 2022). Такі питання, як санкції чи надання зброї в ізраїльському уряді навіть не порушували, бо не хотіли роздратувати Москву та загострити проблеми в Сирії. Проте щоби продемонструвати єдність із західним альянсом, Ізраїль надав гуманітарну допомогу, медичне обладнання, захисне спорядження тощо. Ба більше, прем'єр-міністр Ізраїлю Нафталі Беннетт (2021–2022 рр.) неодноразово намагався стати посередником і пропонував свої послуги як Президенту України Володимирові Зеленському, так і президенту РФ Володимирові Путіну. Незважаючи на звірства, які регулярна російська армія вчиняла на території України, зокрема в Бучі, Ірпені, Маріуполі та інших містах і

селах нашої держави, більш різкого ставлення від уряду Беннетта годі було й чекати.

Така позиція ізраїльського уряду мала на меті щонайменше залишити нейтральні відносини з росією, тобто така собі політика "рівновіддаленості" від сторін конфлікту, та й від війни загалом, зі збереженням пріоритетів Ізраїлю у сфері безпеки на Близькому Сході. Тут варто згадати негласну угоду між Ізраїлем і російською федерацією щодо дотримання певного безпекового механізму в Сирії, в межах якого Ізраїль може порушувати повітряний простір Сирії, який на ту пору переважно контролювала росія, тоді як остання висунула Ізраїлю вимогу послабити тиск на Сирію та враховувати російські пріоритети в регіоні (Дауд, 2022). Отже, можемо дійти важливого висновку: для Ізраїлю – країни, яка із самого початку свого існування перебуває в надзвичайно конфліктогенному середовищі – головним пріоритетом є національна безпека та ситуація в регіоні, зокрема максимальний контроль над нею. Як держава, що претендує на регіональне лідерство, вона має насамперед встановити правила гри та скоординувати їх із внутрішніми та зовнішніми акторами. Тому для Беннетта завданням найбільшої ваги було збереження балансу сил на Близькому Сході через співпрацю з москвою, яка могла похитнутися в разі інтенсифікації допомоги Україні.

(Не)практична рішучість Яіра Лапіда. Держава Ізраїль, яка завжди максимально зосереджена на своєму виживанні та фізичній безпеці, останнім часом перебуває під значним тиском внутрішніх політичних процесів. Очікування, що Нафталі Беннетт очолюватиме уряд до середини серпня відповідно до коаліційних угод, не виправдалися. Сам прем'єр-міністр оголосив про свою відставку 30 червня 2022 р. – після того, як Кнесет (Парламент Держави Ізраїль) того ж дня ухвалив закон про розпуск. Це рішення наблизило країну до проведення вже п'ятих за останні чотири роки виборів та поклало край річному правлінню глави тридцять шостого уряду Держави Ізраїль. Попри короткий термін при владі, Беннетту все ж вдавалося керувати восьмипартійною коаліцією, яка була доволі ідеологічно розділена. Однак уже в червні 2022 р. виявилось, що вона неспроможна ухвалювати рішення, і це призвело до розпуску Кнесету та призначення нових виборів восени.

1 липня ізраїльський уряд очолив тодішній міністр закордонних справ Яір Лапід, який одним із перших поміж офіційних ізраїльських чиновників підтримав Україну 24 лютого 2022 р. (Коментар Міністерства закордонних справ Держави Ізраїль, 2022). До того ж він не просто висловив занепокоєння щодо викликів, які кинула росія міжнародному світовому порядку, а й засудив російську агресію проти України. На відміну від свого попередника, Лапід доволі часто публічно засуджував російські атаки, націлені на мирне населення України, проте його різкіша риторика та слова підтримки не надто вплинули на практичну допомогу.

Обрання нового уряду не означає зміни національних інтересів та аж ніяк не нівелює безпекові ризики, які Ізраїль має передусім у регіоні. З огляду на позитивну динаміку двосторонніх відносин між Україною та Ізраїлем для Києва було важливо отримати реальну практичну допомогу, хоча б оборонну. Не менш важливо, що ще до початку повномасштабного вторгнення росії в Україну остання чітко розуміла значущість союзницьких відносин з Ізраїлем, зважаючи не лише на його ґрунтовний досвід виживання в конфліктогенному регіоні з ворожими сусідами і постійними провокаціями, а й на ре-

альний прогрес в інших сферах, як-от передовий досвід у технологічних розробках і комп'ютерних технологіях.

Утім, зміна фокусу уваги Києва з військової допомоги на оборонну не дала практичних результатів. Дискусії, зокрема, розгорнулися довкола можливості надання Україні системи протиракетної оборони "Залізний купол". Водночас багато експертів і військових узагалі поставили під сумнів доцільність постачання та ефективність використання цієї системи в Україні через низку чинників, найперше – її націленість на дещо інші загрози. Якщо для України основною загрозою є керовані ракети середньої дальності та крилаті ракети великої дальності, то основною мішенню "Залізного купола" є некеровані ракети малої дальності (Парновський, 2022). Залежно від рівня і характеру загроз потрібні відповідні системи захисту, які Ізраїль також має на озброєнні, але використовує більш точково та значно рідше, ніж цього потребує Україна в умовах повномасштабної війни.

Сполучені Штати, які мають неабиякий вплив на Ізраїль насамперед через фінансовий складник, не раз намагалися підштовхнути його до так званих правильних рішень історичного значення, які б наочно показали, що Ізраїль – на справедливому боці історії. Окрім постійних запитів Києва щодо збільшення допомоги від Ізраїлю, це питання США неодноразово порушували на переговорах з ізраїльськими колегами, зокрема й під час зустрічі прем'єр-міністра Держави Ізраїль Яіра Лапіда та Президента США Джоозефа Байдена в межах візиту останнього 13–15 липня 2022 р. до Єрусалиму. І хоч ставлення Я. Лапіда до війни в Україні вже було доволі однозначним, однак це не вплинуло на позицію ізраїльського уряду щодо надання Україні військово-оборонної допомоги.

Ба більше, Ізраїль готувався до таких дискусій під час візиту американського президента, тому ще на початку липня 2022 р. тодішній міністр оборони Ізраїлю Бені Ганц оголосив про новий пакет допомоги для України, до якого увійшли 1500 шоломів, 1500 захисних жилетів, сотні протимінних костюмів, 1000 протигазів і десятки систем фільтрації шкідливих речовин (Равід, 2022). Єдиним досягненням візиту Президента США в контексті питання України стала більш чітка позиція ізраїльського уряду і засудження рф, яку було озвучено на тлі інформації про те, що Іран готує до відправлення росії кілька сотень безпілотників для війни з Україною, яку напередодні до ізраїльських колег доніс радник Президента США з національної безпеки Джейк Салліван.

Сам Лапід після того, як очолив уряд Держави Ізраїль, хоч і тимчасово, дотримується обережнішої позиції. Причини, по суті, ті самі, що й у попередника Нафталі Беннетта, адже з погляду безпеки для Ізраїлю нічого не змінилось. Утім, дещо рішучіша політика Лапіда роздратувала москву, а це стало позитивним сигналом для України. Саме після заяв Лапіда на посаді прем'єра, у яких він прямо називав рф агресором, москва взялася за ліквідацію відділення Єврейського агентства "Сохнут" у росії, попереджаючи в такий спосіб новий ізраїльський уряд. Безумовно, ці дії кремля є політично вмотивованими, адже в умовах повної ізоляції росія намагається всіляко тиснути на інші країни, й Ізраїль не став винятком.

Варто відзначити й іншу ініціативу ізраїльського уряду, що так чи інакше відповідає інтересам України, яку започаткував Беннетт, а імплементував уже Лапід. 15 червня 2022 р. в Каїрі Ізраїль, Єгипет і Європейський Союз, який представляла голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, підписали меморандум взаєморозуміння

– історичну угоду про постачання природного газу, який має стати альтернативою російському паливу (Меморандум про взаєморозуміння між ЄС, Єгиптом та Ізраїлем, 2022). Відповідно до угоди, Ізраїль постачатиме природний газ до Єгипту, де сировину скраплюватимуть, а опісля доставлятимуть танкерами в Європу.

Отже, Ізраїль зробив вагомі кроки, щоб частково замінити постачання російського газу до країн – членів ЄС. У своїй колонці для видання "Інтерфакс – Україна" почесний консул Держави Ізраїль у Західному регіоні України, бізнесмен Олег Вишняков зазначив: "Прем'єр-міністр Ізраїлю Яір Лапід заявив, що Ізраїль зможе надати ЄС близько 10 % того обсягу газу, який Європа отримала від росії у 2021 р." (Вишняков, 2022). Тож у контексті допомоги Україні Ізраїль зосередив свої зусилля найперше на заходах, спрямованих на заміщення російського газу в Європі, і це рішення є дуже важливим для України.

З іншого боку, українська сторона була розчарована неучастю Держави Ізраїль у другому саміті Кримської платформи, що проходив 23 серпня 2022 р. На полях саміту зібралися представники всіх країн Групи семи, держави – члени ЄС, а також представники ООН і НАТО, а сама зустріч стала черговим майданчиком для засудження російської повномасштабної агресії. Водночас ще одним болючим питанням двосторонніх відносин стала заборона ізраїльським компаніям експортувати озброєння та спорядження в Україну. І за прем'єрства Лапіда цю проблему так і не було врегульовано. Україна очікувала певного зрушення в цій площині після того, як російські війська вчинили масований обстріл її території, використавши іранські дрони "Shahed". Однак Ізраїль стояв на порозі виборів, які мали відбутися за декілька тижнів, тому офіційну підтримку обмежив, оприлюднивши заяву Лапіда, що засуджувала російські атаки на Україну.

Однак Я. Лапід децю виїшов за межі "нейтралітету Беннетта". Згідно з інформацією ізраїльських ЗМІ, прем'єр-міністр Яір Лапід і міністр оборони Бені Ганц ухвалили рішення про фінансування "стратегічних матеріалів" через третю країну, державу – члена НАТО. Ба більше, Ізраїль дозволив, щоб країни – члени Північноатлантичного альянсу постачали Україні системи озброєння з ізраїльськими компонентами, як-от оптико-електронні системи та системи керування вогнем (Мелман, 2022).

Нова політика старого прем'єра. 1 листопада 2022 р. відбулися позачергові вибори до Кнесету, на яких парламентську більшість отримала партія "Лікуд", очільником якої є прем'єр-міністр Ізраїлю Беньямін Нетаньягу (до цього обіймав цю посаду в 1996–1999 та 2009–2021 рр.). Очікування щодо нового прем'єра були суперечливими, адже Нетаньягу славився дружніми відносинами з президентом рф володимиром путіним. Наприклад, ще на початку російської агресії проти України 2014 р. він відмовився засуджувати незаконну окупацію Автономної Республіки Крим, як це зробив тоді весь демократичний світ на чолі із США. Тодішній Президент США Барак Обама ледве не вимагав, щоб Нетаньягу засудив агресивні дії рф, які порушують основоположні норми міжнародного права, адже Ізраїль є найбільшим реципієнтом американської фінансової та військової допомоги ще з часів завершення Другої світової війни.

До того ж російської присутності у Сирії на ту пору ще не було, що відкидає геополітичний чинник як причину. Ба більше, ізраїльський прем'єр був одним із небагатьох іноземних високопосадовців, яких кремль за-

просив на святкування 9 травня в москві 2018 р. Також президент рф привітав ізраїльського колегу з перемогою на виборах, а під час телефонної розмови сторони обговорили перспективи розвитку ізраїльсько-російської співпраці. Після офіційного вступу на посаду Нетаньягу приділив значну увагу розмежуванню інтересів росії та Ізраїлю на Близькому Сході. Зокрема, сторони домовилися, що політика росії щодо Сирії залишиться осторонь інтересів Ізраїлю, який загалом не втручатиметься, натомість росія не буде перешкоджати конфлікту Ізраїлю з Іраном. Отже, кожна сторона отримала бажане, доклавши мінімум зусиль. Це стало певним компромісом між двома державами в межах інтересів, що перетинаються на Близькому Сході.

З одного боку, такі домовленості з кремлем засвідчували нейтральну позицію ізраїльського уряду в контексті жорсткішої політики стосовно росії й утримання від військово-оборонної допомоги Україні. З іншого, зазначена угода розв'язувала руки Ізраїлю в стримуванні Ірану. Наприклад, ізраїльські удари по іранських військових заводах й інших військових об'єктах обмежують здатність Ірану виготовляти зброю, яку росія використовує у війні проти України. Звичайно, тут ідеться про опосередковану допомогу, але, зважаючи на ізоляваність росії та наявність одиничних партнерів, стримування останніх є також важливим завданням.

Однак для України головним залишається питання військово-оборонної допомоги від Ізраїлю, який має передові технології в цій галузі. Ще під час передвиборної кампанії Нетаньягу висловив застереження, що будь-яке озброєння, надане Україні, може потрапити до рук Ірану та буде застосоване проти самого Ізраїлю. Тож очікування української сторони щодо цієї підтримки були мінімальними.

Проте після домовленостей з москвою щодо можливостей кожної зі сторін у Сирії, уже в лютому 2023 р. Нетаньягу заявив, що готовий переглянути односторонню політику ізраїльського уряду не надавати Україні зброї та систем протиповітряної оборони. Вагомим ізраїльський прем'єр назвав рішення Сполучених Штатів передати 250 тис. артилерійських снарядів Україні, які попередньо були розміщені в Ізраїлі. Водночас він зауважив, що США використовують боеприпаси Ізраїлю.

Лунала критика й на адресу новопризначеного міністра закордонних справ Держави Ізраїль Елі Коена, котрий погодився провести телефонну розмову з міністром закордонних справ російської федерації сергієм лавровим, перед тим, як зателефонувати українському колезі. Після цього довелося докласти певних зусиль, щоб організувати його візит до Києва, з огляду на постійний тиск української сторони на ізраїльський уряд щодо необхідності збільшити та розширити допомогу Україні. 16 лютого 2023 р. міністр закордонних справ Держави Ізраїль Елі Коен прибув до Києва та став першим високопосадовцем Ізраїлю, який відвідав Україну. Глава МЗС Ізраїлю зустрівся з Президентом України Володимиром Зеленським і міністром закордонних справ України Дмитром Кулебою. Під час цих зустрічей сторони обговорили підтримку з боку Ізраїлю територіальної цілісності та суверенітету України, спільну відповідь на нові безпекові виклики, формулу миру та післявоєнну відбудову України (Прес-реліз Посольства України в Державі Ізраїль, 2023). Навіть попри те, що Коен їздив у Бучу та на власні очі бачив жахіття, які скоїла російська армія, він усе ж таки публічно не засудив росію, а зосередив увагу на іншій практичній допомозі від ізраїльського уряду. Така позиція стала логіч-

ним продовженням двох телефонних розмов напередодні між Президентом України Володимиром Зеленським та прем'єр-міністром Держави Ізраїль Беньяміном Нетаньягу, а також на рівні міністрів закордонних справ, під час яких Ізраїль лише висловив підтримку словесно.

Отже, беручи до уваги обмежену результативність візиту, можна припустити, що переважна частина домовленостей залишилася поза публічною увагою, адже згодом Нетаньягу заявив, що готовий переглянути рішення про надання ППО Україні, і наразі питання оборонної співпраці з Україною детально вивчає уряд Ізраїлю. Ба більше, Президент України на одній із пресконференцій зазначив, що є всі передумови для поліпшення відносин між Державою Ізраїль та Україною, але деталі не розкриватимуть, зважаючи на чутливість цього питання для ізраїльської сторони. Позитивним у цьому контексті став також візит в Україну двох депутатів, співголів групи парламентської дружби в Кнесеті Юлія Едельштейна та Зева Елькіна. Вони зустрілися з Президентом України Володимиром Зеленським і тодішнім міністром оборони Олексієм Резніковим й обговорили багато питань, зокрема і практичну допомогу (Ерман, 2023).

Згодом у ЗМІ з'явилась інформація, що Ізраїль схвалив експортні ліцензії для двох оборонних компаній – "Elbit Systems" і "Rafael" – на продаж Україні систем протидії безпілотникам (Мілітарний, 2023). Хоч уряд України очікував цього рішення ще в жовтні 2022 р., після атак іранськими дронами по українських містах, зрештою, його ухвалення показує щонайменше готовність Ізраїлю допомогти Україні в захисті цивільного населення. Проте не варто сподіватися на інші кроки Ізраїлю за цим напрямом у найближчій перспективі насамперед через геополітичні причини, зокрема чинник росії на Близькому Сході.

Продовженням цієї позитивної тенденції у двосторонніх відносинах може стати візит Беньяміна Нетаньягу в Україну. Така перспектива дійсно існує, адже запрошення відвідати Україну вже передали в Офіс ізраїльського прем'єра українські дипломати (Ізвозікова, 2023). Хоч остаточного рішення щодо візиту ще не ухвалили, проте розгляд цього питання є сигналом про його підготовку. Отже, попри низку застережень в ізраїльській зовнішній політиці, Україна та Держава Ізраїль мають чимало точок дотику для поглиблення співпраці без шкоди національним інтересам обох країн, і це нині формує основу порядку денного двостороннього діалогу.

Дискусія і висновки

З перших днів повномасштабного вторгнення росії в Україну Держава Ізраїль посіла доволі обережну позицію щодо війни. Окрім засудження російської агресії та готовності надавати гуманітарну допомогу, загалом Ізраїль тримався осторож. Попри те, що за півтора року повномасштабної російської збройної агресії проти України в Ізраїлі змінилося три прем'єр-міністри, усі вони дотримувалися нейтралітету, пояснюючи це національними інтересами своєї держави, а саме необхідністю гарантувати фізичну безпеку та стабільність.

2015 р. біля північних кордонів Держави Ізраїль з'явився новий сусід – росія, яка нині контролює частину сирійського неба та здійснює власну регіональну політику в Сирії. Ба більше, росія має тісні зв'язки з Іраном, який для Ізраїлю є загрозою, та веде власну геополітичну гру, що певною мірою впливає на регіональну стабільність на Близькому Сході. У цьому контексті Ізраїль неабияк турбує зближення росії з Іраном, зокрема в безпековій площині, адже це може призвести до того, що російська зброя та передові технологічні розробки у

сфері безпеки опиняться в руках останнього. Проте найбільше побоювання в Ізраїлю викликає наближення Ірану до створення власної ядерної зброї за сприяння москви у разі їхньої тіснішої взаємодії. А з огляду на ізоляваність росії в міжнародному середовищі та залежність від іранської зброї, яка щораз зростає, Ізраїль має серйозні причини для занепокоєння.

Закріплення свого часу росії в Сирії зробило її повноцінним регіональним гравцем, на якого Ізраїлю доводиться зважати, тож він не може відкрито підтримувати Україну. Український уряд зіткнувся з політикою балансування Ізраїлю, спрямованою на недопущення нових сутичок з Іраном і "Хезболлою". І це для Держави Ізраїль є червоними лініями, інакше існує пряма загроза життю ізраїльтян і безпеці держави загалом. Жоден ізраїльський уряд не піде на такі ризики задля допомоги Україні, і це слід чітко розуміти. В іншому разі прогресу в діалозі між Україною та Ізраїлем не буде, і тоді уряд Нетаньягу не матиме застережень щодо розв'язання регіональних проблем з допомогою росії.

Список використаних джерел

- Вишняков, О. (2022). *Ізраїль та Україна: що змінилося у стосунках країн від початку повномасштабної війни?* Інтерфакс – Україна. <https://interfax.com.ua/news/blog/859011-amp.html>
- Відбувся візит міністра закордонних справ Ізраїлю Елі Коена в Україну.* (2023). Офіційна веб-сторінка Посольства України в Державі Ізраїль. <https://israel.mfa.gov.ua/news/vidbuvsya-vizit-ministra-zakordonnih-sprav-izrayilyu-eli-koena-v-ukrayinu>
- Дауд, Д. (2022). *Ізраїль не висуватиме свою шию за Україну.* *Це через Росію.* Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/israel-wont-stick-out-its-neck-for-ukraine-its-because-of-russia/>
- Ерман, Г. (2023). *Ми дамо Україні системи, які точніше покажуть напрямки ракет та дронів – посол Ізраїлю.* BBC News Україна. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cmlvmpw39go>
- Ізвозікова, А. (2023). *Нетаньягу розглядає можливість візиту в Україну – український посол.* Суспільне. Новини. <https://suspline.media/517741-netanahu-rozgladae-mozlivist-vizitu-v-ukrainu-ukrainskij-posol>
- Ізраїль засуджує атаку в Україні.* (2022). Міністерство закордонних справ Держави Ізраїль. <https://www.gov.il/en/departments/news/israel-condemns-attack-in-ukraine-24-feb-2022>
- Ізраїль схвалив постачання Україні антидронових систем.* (2023). Military. <https://mil.in.ua/uk/news/izrayil-shvalyv-postachannya-ukrayini-antydronovyh-system>
- Коментар міністра закордонних справ Держави Ізраїль.* (2022). Офіційна твітер-сторінка Міністерства закордонних справ Ізраїлю. <https://twitter.com/IsraelMFA/status/1496812712671723522>
- Мелман, Й. (2022). *Ізраїль під тиском США профінансує "стратегічні матеріали" для України.* Haaretz. <https://www.haaretz.com/israel-news/2022-11-17/ty-article/premium/under-u-s-pressure-israel-funded-strategic-materials-for-ukraine/00000184-8578-d010-a187-d5fdcfde0000?v=1668699525672>
- Меморандум про взаєморозуміння між ЄС, Єгиптом та Ізраїлем.* (2022). Європейська комісія. https://energy.ec.europa.eu/publications/eu-egypt-israel-memorandum-understanding_en
- Парновський, О. (2022). *Залізний купол: чи може він захистити Україну?* LB.ua. https://lb.ua/society/2022/08/08/525600_zaliznyi_kupol_chi_mozhe_vin_zahistiti.html
- Равід, Б. (2022). *Байден просить Ізраїль збільшити військову допомогу Україні.* Axios. <https://www.axios.com/2022/07/14/biden-lapid-israel-military-aid-ukraine-russia-war>
- Рогуля, К. (2022). *Дипломатія Ізраїлю в часи війни росії проти України.* Україна дипломатична. https://gdip.com.ua/files/file/Diplomatic%20Ukraine/Diplomatic_Ukraine_2022.pdf
- Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль.* (2019). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-19#Text

References

- Agreement on free trade between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the State of Israel.* (2019) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-19#Text
- Commentary of the Minister of Foreign Affairs of the State of Israel.* (2022). The official Twitter page of the Ministry of Foreign Affairs of Israel [in Ukrainian]. <https://twitter.com/IsraelMFA/status/1496812712671723522>
- Dowd, D. (2022). *Israel won't stick out its neck for Ukraine. It's because of Russia.* Atlantic Council [in Ukrainian]. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/israel-wont-stick-out-its-neck-for-ukraine-its-because-of-russia/>
- Eрман, Г. (2023). *We will give Ukraine systems that will more accurately show the direction of missiles and drones – the ambassador of*

Israel. News of BBC Ukraine [in Ukrainian]. <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cmlvrnpw39g0>

EU Egypt Israel Memorandum of Understanding. (2022). The European Commission [in Ukrainian]. https://energy.ec.europa.eu/publications/eu-egypt-israel-memorandum-understanding_en

Israel approved the supply of anti-drone systems to Ukraine. (2023). Military [in Ukrainian]. <https://mil.in.ua/uk/news/izrayil-shvalyv-postachannya-ukrayini-antydronovyyh-system>

Israel condemns the attack in Ukraine. (2022). Ministry of Foreign Affairs of the State of Israel [in Ukrainian]. <https://www.gov.il/en/departments/news/israel-condemns-attack-in-ukraine-24-feb-2022>

Israeli Foreign Minister Eli Cohen visited Ukraine. (2023). The official website of the Embassy of Ukraine in the State of Israel [in Ukrainian]. <https://israel.mfa.gov.ua/news/vidbuvsya-vizit-ministra-zakordonnih-sprav-izrayilyu-eli-koena-v-ukrayinu>

Izvoschikova, A. (2023). *Netanyahu is considering a visit to Ukraine – the Ukrainian ambassador*. Suspilne. News [in Ukrainian]. <https://suspilne.media/517741-netanahu-rozgladae-mozhlyvist-vizitu-v-ukrainu-ukrainskij-posol>

Melman, J. (2022). *Under U.S. Pressure, Israel Funded 'Strategic Materials' for Ukraine*. Haaretz [in Ukrainian]. <https://www.haaretz.com/israel->

[news/2022-11-17/ty-article/.premium/under-u-s-pressure-israel-funded-strategic-materials-for-ukraine/00000184-8578-d010-a187-d5fdcfde0000?v=1668699525672](https://www.haaretz.com/israel-news/2022-11-17/ty-article/.premium/under-u-s-pressure-israel-funded-strategic-materials-for-ukraine/00000184-8578-d010-a187-d5fdcfde0000?v=1668699525672)

Parnovskyi, O. (2022). *Iron dome: can it protect Ukraine?* LB.ua [in Ukrainian]. https://lb.ua/society/2022/08/08/525600_zalizniy_kupol_chi_mozhe_vin_zahistiti.html

Ravid, B. (2022). *Biden to ask Israel to increase military aid to Ukraine*. Axios [in Ukrainian]. <https://www.axios.com/2022/07/14/biden-lapid-israel-military-aid-ukraine-russia-war>

Rohulia, K. (2022). *Israel's diplomacy during russia's war against Ukraine*. Diplomatic Ukraine [in Ukrainian]. https://gdip.com.ua/files/file/Diplomatic%20Ukraine/Diplomatic_Ukraine_2022.pdf

Vyshnyakov, O. (2022). *Israel and Ukraine: what has changed in the country's relations since the beginning of the full-scale war?* Interfax – Ukraine [in Ukrainian]. <https://interfax.com.ua/news/blog/859011-amp.html>

Отримано редакцією журналу / Received: 07.11.23

Прорецензовано / Revised: 17.12.23

Схвалено до друку / Accepted: 23.01.24

Karyna ROHULIA, PhD Student

ORCID ID: 0009-0005-9644-1664

e-mail: rogulya96@gmail.com

Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine

ISRAEL'S POLICY IN THE CONTEXT OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE: A YEAR OF NEUTRAL AID

Background. *Ukrainian-Israeli relations have undergone significant structural changes since the start of the full-scale russian invasion of Ukraine on February 24, 2022. The positive pre-war dynamic of the bilateral agenda has been replaced by neutral words of support from the Israeli government and practical aloofness from the war. During the year and a half of armed aggression of the russian federation, the government in Israel changed for three times, but each of them maintained a neutral position regarding russia's war against Ukraine, albeit with certain differences.*

Methods. *The author used the following methods: analytical, method of historical analysis, generalization, synthesis. In the course of the research, the author relied on the principle of objectivism.*

Results. *The conceptual principles of the foreign policy position of the Prime Ministers of the State of Israel – Naftali Bennett, Yair Lapid and Benjamin Netanyahu – in relation to Ukraine in the context of a full-scale war of russia were determined, and the main directions of assistance from Israel were investigated. The political activity of each prime minister, the internal environment and national interests of the State of Israel from the point of view of decision-making in favor of Ukraine were evaluated. The geopolitical reasons for Israeli neutrality in relation to the russian war against Ukraine are analyzed.*

Conclusions. *As a result of the assessment of the geopolitical environment in the Middle East, it was concluded that the security situation and broader regional politics in the Middle East are the main factor behind the passivity of the State of Israel in the context of providing assistance to Ukraine. The main focus is on the public reaction, practical steps and reservations of the Israeli government regarding the support of Ukraine, which indicates a neutral position towards Ukraine during the full-scale armed aggression of the russian federation, as well as the geopolitical priorities of the State of Israel in the context of regional cooperation with russia and the preservation of the balance of power in the region.*

Keywords: *israeli-ukrainian relations, full-scale war of russia against Ukraine, Middle Eastern neutrality, geopolitical interests, red lines.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.